

понаша, као што се он према своме оцу понашао; и Урош, поред све своје краљевске титуле, није био ништа друго већ намесник Србије. Али је питање, би ли овај одношај, који Душан између цара и краља створи, довео после до још већих заплета, но што бејаху они ранији, да нису Османи поништили развитак српске државе.

Кад период развијања највише државне власти за време Немањића све до краја прегледано, то се пре свега два потпуно супротна правца опажају. Једна од тих струја огледа се у тежњи владалаца, да скрше онај нагон великаша, по коме се ови, по старом племенском уређењу, мешаху у најважније државне послове и да владалачка власт буде аутократична. Друга и овој сасвим супротна струја огледа се у непрекидној борби племства, да свој утицај и своју моћ, што више очува, утицај који се на традиционим обичајима оснивао.

У тој борби, све до Милутина, није баш свакад краљевство побеђивало. Династија је додуше чврсто утемељена; али није одмах обезбеђен и ред наследства, који би могао да стане на пут непрекидним раздорима. Владаоци се наравно трудише, да својој деци, а нарочито најстаријем сину обезбеде круну, а има више примера, где владалац свога наследника поименце оглашује. Али се та намера није свагда остварила, а највише за то, што су супротне тежње свакад нашле потпоре у кругу самога народа; јер наследно право првенца још није захватило корена у политичком осећању народа. Тек од Милутина видимо, где син после оца долази на престо. Али се ни ова непрекидност не може као сасвим стална сматрати. Сетимо се под каквим је ванредним околностима Стеван Дечански дошао на престо на место свога стриचेвића Владислава. Па и сам Душан само је преко очиног мртвог тела доспео на престо. Душанове уредбе, нови поредак, који је он произвео, носили су у себи клицу новог систематског развитака. Али је таквих, по великом духу њему равних наследника, а и повољнијих прилика требало, да се не сруши оно, што је он на развалинама старих предања подигао. А овако су, — поред несигурног новог стања, а уз слабу унутрашњу управу, и поред спољне, силне навале, — те погрешке надбујале све оне користи, које би тек позније настале, и тако је српска држава пропала.

Из борбе краљевства за апсолутним господарством и племенског партикуларизма властеле, — који је на старом строју основан био, — развио се облик ограничене монархије у српској држави, као што бејаше у Душаново доба. До које мере и на који је начин владалачка власт у редовном стању ограничавана, о томе ћемо на свом месту говорити. Овде ћемо само споменути, ради допуне дојакошњем разлагању, још то, да ни у периоду Немањића, (а јамачно ни пре тога), врховна државна власт није никад у име жене вршена, мада су и жене кадшто много утицале у опште послове. Мушка је лоза владавину наслеђивала по старом словенском обичају. Жена не могаше бити глава ни задрузи.

Српска је црква још од Немање ревносно потпомагала тежње, да се једноставна држава подигне и да се краљевска власт прошири. Врховна државна власт и црква упоредно се развијаху у Србији и узајамно су у најтешњој свези стајале. Развијање цркве код Срба већ је по својој особини једна од најзанимљивијих појава у историји. Црква је са великога утицаја свога, што је на образовање државних установа имала, још важнија постала. Кад је већ о краљевској власти говорено, то приличи, да одмах за тим у кратко поменемо и црквене одношаје.